

۱۳۹۳

در هفتمین دوره جایزه جلال هم يك اثر با مضمون دفاع مقدس، برگزیده شد. زندان الرشید اثر محمد مهدی بهداروند، زندان الرشید خاطرات علی اصغر گرجی زاده، رئیس ستاد سپاه ششم نیروی زمینی سپاه از تیر ۱۳۶۷ تا شهریور ۱۳۶۹ و آزادی وی از اسارت در عراق است. در این کتاب، روایت متفاوتی از دفاع مقدس و دوران اسارت راوی، نقل شده است.

در کنار این اثر، سفر برگذشتنی اثر محمدرضا توکلی صابری نیز به عنوان برگزیده، معرفی شد. سفر برگذشتنی شرح سفر دکتر توکلی صابری در سال ۱۳۸۲ به مناسبت هزارمین سالگرد تولد ناصر خسرو است. وی برای اولین بار مسیر سفر ناصر خسرو را به تدریج طی هفت سال رفته و از روستاها، شهرها و کشورهای که ناصر خسرو گذر کرده و از مزارها، مساجد، کلیساها، کاخ‌ها، قلعه‌ها، دژها و زیارتگاه‌هایی که ناصر خسرو بازدید کرده، عکس و فیلم گرفته و گزارش خود را از این دیدارها نوشته است.

۱۳۹۲

در دوره ششم جایزه جلال هم، اثری با محتوای دفاع مقدس شایسته تقدیر اعلام شد. امیر رواق زاده در کتاب نبرد طریق القدس، راهبرد نظامی ایران و اوضاع و شرایط حاکم بر کشور و همچنین موقعیت جغرافیایی منطقه دشت آزادگان را روایت کرده و سپس به تبیین، طراحی، آماده‌سازی، اجرا و شرح عملیات طریق القدس پرداخته است.

۱۳۹۱

بخش مستندنگاری پنجمین دوره جایزه جلال به دو قسمت خاطرات و نامه‌های غیرداستانی و زندگینامه، تقسیم شده بود که البته هیچ‌کدام برنده‌ای نداشت؛ در قسمت اول نورالدین پسر ایران اثر معصومه سپهری شایسته تقدیر اعلام شد و در قسمت دوم شرح اسم؛ زندگینامه آیت‌ا... العظمی سید علی خامنه‌ای تألیف هدایت‌ا... بهبودی که هر دو اثر هم مربوط به دفاع مقدس و انقلاب اسلامی ایران هستند.

۱۳۹۰

در چهارمین دوره هم مستندنگاری برگزیده‌ای وجود ندارد و فقط کتاب تا خمینی شهر: روایت زندگی مجاهدانه حاج عبدا... والی / به اهتمام موسسه جهادی، شایسته تقدیر معرفی شده است. این کتاب، حاوی روایت زندگی خانوادگی و اجتماعی حاج عبدا... والی است که در پی درخواست امام خمینی (ره) برای آبادانی منطقه محروم بشاگرد تمام زندگی خود را وقف این مسأله می‌کند.

۱۳۸۹

هیأت داوران سومین دوره جایزه جلال، هیچ کتاب مستندی را برگزیده یا شایسته تقدیر ندانست. به همین سادگی؛ به همین خوشمزگی!

۱۳۸۸

دومین دوره جایزه جلال از معدود دوره‌هایی بود که در آن پاداش کامل، یعنی ۱۱۰ سکه، به يك کتاب تعلق گرفت. البته چون راوی و نویسنده کتاب «دا» دو نفر بودند این جایزه بین‌شان تقسیم شد. در این کتاب، خاطرات راوی ۱۷ ساله از روزهای آغاز دفاع مقدس و روزهای پس از آن در خرمشهر و بصره با جزئی‌ترین موارد بیان می‌شود. رهبر معظم انقلاب بر این کتاب نیز تقریظ نوشته‌اند و آن را قابل طرح در جهان دانسته‌اند.

۱۳۸۷

در نخستین دوره جایزه جلال بخش مستندنگاری و تاریخ‌نگاری، ادغام شده بود و از يك پژوهش سیاسی تقدیر شد! کتاب سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام، تألیف جمعی از پژوهشگران!

نگاهی به بخش مستندنگاری جایزه جلال آل احمد در دوازده دوره آن

دستِ تقدیر..

منصوره رضایی

دانشجوی دکترای
زبان و ادبیات فارسی

حتما خبر دارید که شنبه همین هفته، دوازدهمین دوره جایزه جلال آل احمد برگزار شد. لابد این راهم می‌دانید که یکی از بخش‌های جایزه مذکور، قسمت مستندنگاری است.

البته از اولین سال برگزاری جایزه (۱۳۸۷) تا دوره ششم (۱۳۹۲) بخش تاریخ‌نگاری هم وجود داشت که از دوره هفتم، این دو بخش با هم یکی شده و برگزیدگان این بخش، تحت عنوان مستندنگاری، معرفی شدند. نکته جالب توجه، حضور پررنگ کتاب مربوط به انقلاب و دفاع مقدس بین برگزیدگان این بخش است (۱۳ مورد از ۱۸ اثر)؛ نکته قابل توجه دیگر هم این است که بخش مستندنگاری در اکثر دوره‌ها برگزیده نداشته و معمولا دو اثر، مشترکاً شایسته تقدیر معرفی شده‌اند.

۱۳۹۵

در نهمین جایزه جلال هم هیچ اثری برگزیده نشد و دو کتاب به صورت مشترک، شایسته تقدیر اعلام شدند که هر دو اثر به انقلاب اسلامی ایران مربوط بودند. گل‌علی بابایی در پیغام ماهی‌ها با استفاده از مصاحبه‌های «حسین بهزاد» با شهید «حاج حسین همدانی» به بررسی زندگی او در دوران کودکی، سال‌های مبارزه با رژیم پهلوی، حضور در روزهای سخت بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و سال‌های پس از جنگ تحمیلی پرداخته است.

کتاب «ر» اثر مریم برادران هم درباره شهید رسول حیدری، اولین شهید ایرانی در جنگ بوسنی و هرزگوین، است که در سه بخش به روایت زندگی این شهید بزرگوار پرداخته است.

۱۳۹۴

هشتمین دوره جایزه جلال، برخلاف سال‌های اخیر هم برگزیده داشت و هم شایسته تقدیر. «آب هرگز نمی‌میرد» اثر حمید حسام است که دربردارنده خاطرات سردار میرزا محمد سلگی و روایت جمعی از رزمندگان گردان حضرت ابوالفضل (ع) و چهار فرمانده لشکر ۳۲ انصار الحسین (ع) است. رهبر معظم انقلاب بر این کتاب، تقریظ نوشته‌اند.

اثر شایسته تقدیر در این دوره، تو در قاهره خواهی مرد، تألیف حمید رضا صدر بود؛ روایتی از زندگی محمدرضا پهلوی که با استفاده از فلش بک و فلش فوروارد های متعدد روایت می‌شود. برخی صاحب‌نظران معتقدند این کتاب، رمان تاریخی است نه مستندنگاری.

امسال، کتاب «نقاشی قهوه‌خانه» اثر محسن کاظمی، برگزیده و قطار باز نوشته احسان نوروزی، شایسته تقدیر اعلام شد. نقاشی قهوه‌خانه، به بیان خاطرات کاظم دارابی، دانشجو و تاجر ایرانی مقیم آلمان و از متهمان اصلی حادثه تروریستی رستوران میکونوس، یکی از جنجالی‌ترین پرونده‌های تاریخ قضایی آلمان در شهریور ۱۳۷۱ می‌پردازد که منجر به کشته شدن تعدادی از رهبران حزب دموکرات کردستان ایران شد. باید دید که این کتاب ۹۷ هزار تومانی پس از جایزه جلال، بیش از پیش مورد استقبال قرار می‌گیرد؟

از اسم «قطار باز» هم پیداست که روایت يك آدم عشق قطار! از پیدایش و تحول قطار و راه‌آهن است. احسان نوروزی، خیلی خوب روایت سفرهای شخصی خودش را با تاریخچه راه‌آهن ایران درهم آمیخته و کتابی خواندنی پدید آورده است.

۱۳۹۷

در یازدهمین دوره جایزه جلال، دو اثر به صورت مشترک به عنوان برگزیده معرفی شدند که یکی از آنها درباره امام خمینی (ره) بود و دیگری درباره مولوی. «الف لام خمینی»، اثر هدایت‌ا... بهبودی سیر زندگی امام خمینی را از تولد و تحصیل تا مهاجرت به حوزه علمیه قم و انقلاب اسلامی در برمی‌گیرد. «کاب‌زنان در پی شمس» از حسن کرمی‌قراملکی شرح سفری عرفانی با دو چرخه از «تبریز» دیار «شمس تبریزی» به «قونیه» دیار «مولانا جلال‌الدین بلخی» و «دمشق»، محل حشرونشر اوست. این کتاب سفرنامه‌ای است که ساختارش با ساختار سفرنامه‌های متداول کمی فرق دارد و در میان متن روان و صمیمانه خاطرات سفر، به فراخور محل‌ها و اتفاقات از متون عرفانی استفاده شده است.

۱۳۹۶

بخش مستندنگاری دهمین دوره جایزه جلال، برگزیده نداشت و دو کتاب شایسته تقدیر معرفی شدند. سفر دیدار اثر محمدرضا توکلی است. البته اسم کامل کتاب «سفر دیدار: سفر به کوهستان‌های بدخشان و دیدار از مزار ناصر خسرو قبادیانی» است. توکلی، این کتاب را بر اساس سفرنامه ناصر خسرو نوشته و سعی کرده، حال و هوا، تجربه و اتفاقاتی که برای این شاعر پیش آمده را برای مخاطبان امروزی باز نویسی کند. جالب اینجاست که در دوره ششم نیز همین اثر با نام سفر برگذشتنی، به عنوان اثر برگزیده معرفی شده بود.

آنک پاریس، شرح سفر هفت روزه استاد جلال‌الدین کرازی به پاریس جهت انجام چند سخنرانی و شرکت در محافل ادبی است که از طرف خانه فرهنگ ایران در ایام نوروز ۹۵ تشکیل شده است. استفاده از لحن طنز و واژگان فارسی سره، این کتاب را خواندنی کرده است.